

Moseloven – Det magtesløse ord fra Gud
Peter V. Legarth
Kolon, 2016
371 sider

Anmeldt af Nicolai Techow

Spørgsmålet om, hvordan Det Nye Testaments behandling af 3 Mos 18,5 (»I skal holde mine love og retsregler; det menne-ske, der følger dem, skal leve ved dem«) skal forstås, er helt centralt for spørgsmålene om Det Nye Testaments lovforståelse, om hvordan den gamle og nye pagt forholder sig til hinanden, og om hvordan Bibelen hænger sammen – hvis den altså gør det. Peter V. Legarth, inden sin pension professor i Ny Testamente ved Menighedsfakultetet i Aarhus, giver i denne bog efter flere års arbejde sit bud på netop dette spørgsmål.

Efter forordet består bogen af et indledningskapitel, efterfulgt af seks hovedkapitler, der hver til god hjælp for læseren rummer indtil flere sammenfatninger. Et afsluttende kapitel består af en endeligt sammenfattende konklusion med udblik. Bagerst i bogen findes litteraturliste og et indeks.

Det relativt korte indledningskapitel redegør for de spørgsmål, der danner baggrund for og driver bogen.

Kapitel II undersøger først 3 Mos 18,5 i dets oprindelige kontekst i Pentateuken, dernæst referencerne til verset i Ezekiel og Nehemias, og behandler på baggrund heraf forholdet mellem nåde og lydighed i Sinajpagten. Ifølge Legarth lover 3 Mos 18,5 i sin oprindelige kontekst den lydige liv, ikke i eskatologisk forstand, men i betydningen velsignende pagtsfællesskab med Gud. Samtidig er Guds nådige og forudgående pagtsslutning med sit folk grundlag for omtalte lydighed. 3 Mos 18,5 udtrykker således et betinget nådesløfte. Denne paradoksikalitet svarer til Sinajpagts ditto. Den er en »betinget nådepagt« i den forstand, at dens grundlag er Guds nåde, mens den samtidig er betinget af lydighed.

Kapitel III behandler fortolkning af 3 Mos 18,5 i tekster fra den antikke jødedom, først apokryfer og pseudepigrapher,

så Filon og Pseudo-Filon, dernæst Qumran-teksterne og endelig rabbinisk materiale. I førstnævnte gruppe knyttes loven og livet tæt sammen. 3 Mos 18,5 forstås ifølge Legarth som løfte til den lydige om liv, nu sandsynligvis, men ikke sikkert, i eskatologisk forstand, men stadig samtidigt på grundlag af Guds nåde. Hos Filon forstås »liv« ikke som det velsignende pagtsfællesskab, men som det sande dydsfyldte liv, der kun nås af ganske få. Men i Pseudo-Filon giver Gud gennem loven betingelsesløst evigt liv til Israel. Qumranlitteraturen forstår »livet« som inkluderende evigt liv og budene som menighedens åbenbarede fortolkning af disse, men fremstiller samme paradoksalitet mellem Guds nåde og menneskets lydighed som i den oprindelige kontekst, dog med stor emfase på sidstnævnte. Det rabbiniske materiale er vanskeligt at systematisere. Dog ser Legarth en vis eskatologisering af »livet«, og loven forstås som både frelsesgave og -middel.

Kapitel IV-VII udgør bogens kerne, en undersøgelse af fortolkningen af 3 Mos 18,5 i Det Nye Testamente. Kapitel IV undersøger allusionen til 3 Mos 18,5 i Luk 10,28. Ifølge Legarth får vi her Jesus' frelseshistorisk og etnisk betingede svar, givet på den lovkyndiges »egne præmisser« og i overensstemmelse med 3 Mos 18,5's oprindelige betydning, på spørgsmålet om, hvordan pagtsmedlemskab fastholdes til evigt liv. Svaret ville, siger Legarth, have været anderledes, hvis det var givet efter Jesu død og opstandelse.

Kapitel V behandler 3 Mos 18,5 i Gal 3,12. De i konteksten centrale »lovgerninger« er simpelthen »lydighed mod loven«

og skal forstås neutralt, ikke pejorativt. Paulus præsenterer ikke en modsætning mellem tro og en misforståelse af loven, men mellem troen og loven selv. Legarth forstår relationen mellem Hab 2,4 i v. 11 og 3 Mos 18,5 i v. 12 som en antitese mellem det betingede, som er frelseshistorisk passé (3 Mos 18,5), og det ubetingede, som gælder nu (Hab 2,4). »Leve« refererer her til retfærdiggørelsen. Paulus' modstanderes fejl er anakronistisk. Deres teologi var korrekt før Kristus, men forkert efter. Og deres sandsynlige harmonisering af de to tekster en umulighed. Modsætningen er mellem »Moses« eller én af Moses' flere »stemmer«, herunder 3 Mos 18,5, som lærer retfærdiggørelse ved loven/lovgerninger, på den ene side og på den anden side Kristus, Hab 2,4 og Paulus selv, som lærer retfærdiggørelse ved tro. »I en vis forstand« og »tilspidset« var Moses og Israel uden troens pagtsfællesskab med Gud, og Paulus afviser og modsiger Moses, når han taler som i 3 Mos 18,5. Paulus »problematiserer« således Det Gamle Testaments enhed. »Hvis vi skal følge Paulus i hans forståelse af GT, er vi nødsaget til med ham i visse tilfælde at konkludere, at Moses giver en forfejlet beskrivelse af menneskets gudsforhold« (245).

Kapitel VI undersøger Paulus' fortolkning af 3 Mos 18,5 i Rom 10,5. I denne kontekst har vi ifølge Legarth den grundlæggende samme modsætning som i Gal 3, blot med 5 Mos 30,10-14 på Hab 2,4's plads og Israel på de galatiske modstanderes. Således stiller Paulus her »den troende Moses« antitetisk op over for »lovgerningernes Moses«, som ikke er en

misforståelse af loven, men en ret forståelse af loven selv. Kristus, både lovens mål og afslutning (*telos*), har annulleret dens frelsesordning, hvilket Israel anakronistisk fornægter. Det frelseshistoriske skifte er også den hermeneutiske baggrund for, at Paulus her kan læse Deut 30,10-14 i modsætning til stedets oprindelige betydning. Ligeledes gør 3 Mos 18,5 ikke Moses til vranglærer. Det er helligskrift, men dets betydning er frelseshistorisk begrænset.

Kapitel VII undersøger allusionen til 3 Mos 18,5 i Rom 7,10. »Jeg-et« i konteksten er ifølge Legarth »det frelseshistoriske Israel« indtil 7,22, hvor dette perspektiv, på samme måde, som Legarth ser det ske i løbet af Gal 3, afløses af et (måske allerede fra 7,18 tilstedeværende) individualhistorisk, og »jeg« er den troende, udspændt i en allerede-endnu-ikke-dobbelthed. Når buddet til liv blev til død for Israel, skyldtes det hverken legalistisk eller eksklusivistisk misforståelse af loven, men lovens egen dødbringende betingelseskarakter, og Israels problem er, at det ikke har grebet det frelseshistoriske skifte til en ny pagt.

I det afsluttende kapitel sammenfatter Legarth sin tese og gør sig derefter overvejelser om forholdet mellem den og en traditionel luthersk skelnen mellem lov og evangelium, hvor »ordene i 3 Mos 18,5 repræsenterer Guds lov, mens for eksempel Hab 2,4 og 5 Mos 30,12-14 rummer evangeliet« (368). Til dette stiller Legarth sig meget kritisk. Mens Guds dom og vrede over synd skal forkyndes i den kristne menighed, vil forkyndelsen af 3 Mos 18,5 være udtryk for en gentagelse

af samme fatale anakronisme, som Paulus argumenterer imod.

Legarth har begået et grundigt studie, som forskere må forholde sig til, af et komplekst problemfelt, og det er i mine øjne med rette, at han afviser, at Paulus bruger 3 Mos 18,5 som udtryk for en misforståelse af loven i stedet for loven selv. Ansatserne til en kompleks hermeneutik, der kongenialt med undersøgelsesobjektet lader Paulus høre flere »stemmer« i en tekst, er ligeledes rosværdige. Flere uddybende, eksplicitte hermeneutiske overvejelser havde dog løftet værket yderligere.

Om man lader sig overbevise af Legarths tese vil naturligvis ikke mindst afhænge af ens vurdering af diverse eksegetiske afgørelser og argumenter. En del, men langt fra alle, forekommer mig stærke.

En gennemgående svaghed er, at Legarth henter centrale taksonomiske kategorier fra den forskning, som sattes i gang af E.P Sanders' skelnen mellem »getting in« og »staying in«. Disse er imidlertid blevet alvorligt problematiseret, særligt hvad angår deres potentiale i forhold til netop nådesbegrebet. Et andet, lidet overbevisende, fænomen er, at Legarth visse steder afviser andres fortolkninger med for letkøbte vink (har han altid helt forstået sin modparts argument eller dets styrke?) eller med henvisning til, at noget ikke er eksplicit i teksten. Det er der i sigens natur ikke meget fortolkning, der er, så sandt det er fortolkning.

Detaljer kunne der bruges megen plads på, men dette er ikke stedet. På det overordnede plan synes Legarth at betale en høj pris for sin helhedsforståelse,

nemlig opgivelse af diakron soteriologisk konsistens i kanon. Jeg skriver »synes«. Bogen er blevet til over lang tid med visse betydelige meningsskift undervejs. Det sidste indikerer en ærlig forsker, men det første er måske baggrund for visse uklar-

heder og tilsyneladende selvmodsigelser. Under alle omstændigheder findes der alternative helhedsforståelser, som vil forekomme mange eksegetisk stærkere, bibelteologisk mere tilfredsstillende og at have en mere betalingsværdig pris.